

Datum

2022-09-19

Vår referens

Kajsa Magnusson

Utvecklingssekreterare

kajsa.magnusson@malmo.se

Tjänsteskrivelse

Remiss från Socialdepartementet - Ett utvidgat utreseförbud för barn (Ds 2022:9) STK-2022-727

Sammanfattning

Socialdepartementet föreslår i en promemoria en utvidgning av de befintliga reglerna om utreseförbud i LVU, i syfte att utreseförbud ska kunna beslutas för fler typer av skadliga utlandsvistelser än vad som är fallet idag. Det föreslås även ett utvidgat straffansvar för egenmäktighet med barn samt vissa ändringar i syfte att effektivt kunna upprätthålla förbudet. I ärendets beredning har arbetsmarknads- och socialnämnden, förskolenämnden och grundskolenämnden yttrat sig. Samtliga nämnder är positiva till förslaget men arbetsmarknads- och socialnämnden lyfter vissa synpunkter på förslagets innehåll.

Förslaget är att godkänna förslag till yttrande och skicka yttrandet till Socialdepartementet.

Förslag till beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskott föreslår kommunstyrelsen besluta

1. Kommunstyrelsen godkänner förslag till yttrande och skickar yttrandet till Socialdepartementet.

Beslutsunderlag

- Remiss från Socialdepartementet - Ett utvidgat utreseförbud för barn (Ds 2022:9)
- Ett utvidgat utreseförbud för barn (Ds 2022:9)
- Förslag till yttrande KSAU 220926
- G-Tjänsteskrivelse KSAU 220926 Remiss från Socialdepartementet - Ett utvidgat utreseförbud för barn (Ds 2022:9)
- Remissvar från grundskolenämnden
- Grundskolenämnden beslut 220825 § 113 med Särskilt yttrande (M + C)
- Remissvar från arbetsmarknads- och socialnämnden
- Arbetsmarknads- och socialnämnden beslut 220831 § 265 med Särskilt yttrande (M+C) och (SD)
- Remissvar från förskolenämnden
- Förskolenämnden beslut 220831 § 108

Beslutsplanering

Kommunstyrelsens arbetsutskott 2022-09-26
Kommunstyrelsen 2022-10-12

Beslutet skickas till

Arbetsmarknads- och socialnämnden
Förskolenämnden
Grundskolenämnden

Ärendet

Malmö stad har av Socialdepartementet fått möjlighet att lämna synpunkter på promemorian Ett utvidgat reseförbud för barn (Ds 2022:9). I promemorian föreslås att tillämpningsområdet för utreseförbudet för barn ska utvidgas. Dessutom föreslås olika åtgärder för att beslutade utreseförbud ska kunna upprätthållas effektivt. Det föreslås även att straffansvaret för egenmäktighet med barn ska utvidgas. Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2023.

I ärendets beredning har arbetsmarknads- och socialnämnden, förskolenämnden och grundskolenämnden yttrat sig.

Bakgrund till förslaget

Reglerna om utreseförbud infördes den 1 juli 2020 och innebär att ett utreseförbud ska beslutas om det finns en påtaglig risk för att ett barn förs utomlands eller lämnar Sverige i syfte att ingå äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse eller könsstympas. Utreseförbudet regleras i 31 a § lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) och innebär ett förbud mot att lämna Sverige för en person under 18 år.

Regeringen gav den 3 mars 2021 en särskild utredare i uppdrag att bistå Socialdepartementet med att utreda om det finns behov av ett utvidgat utreseförbud för barn och i sådana fall ta ställning till hur ett utvidgat tillämpningsområde bör se ut. Uppdraget har också omfattat att ta ställning till vissa frågor rörande hur ett utreseförbud kan upprätthållas effektivt. Den 23 september 2021 beslutade socialministern att uppdraget även skulle omfatta att utreda om straffansvaret för egenmäktighet med barn bör utvidgas till att omfatta fall där beslut om omedelbart omhändertagande eller vård enligt LVU har meddelats men inte verkställts.

Utredningen redovisar sitt uppdrag i nu föreliggande promemoria Ett utvidgat utreseförbud för barn (Ds 2022:9).

Promemorian innehåller följande förslag och bakomliggande skäl.

Skyddet för barn som riskerar skadliga utlandsvistelser behöver utökas

I promemorian föreslås att utreseförbud ska kunna beslutas för fler typer av skadliga utlandsvistelser än vad som är fallet idag. Förbudet bör utformas generellt och ta sikte på risken för att barnets hälsa och utveckling skadas snarare än att, som idag, ta sikte på vissa typer av brott eller skadliga handlingar. En mer generell reglering bedöms i promemorian ge ett bättre skydd för barn mot olika typer av skadliga utlandsvistelser. Promemorian föreslår därmed att ett utreseförbud, utöver dagens bestämmelse, också ska kunna beslutas om det finns en påtaglig risk för att ett barn förs utomlands eller lämnar Sverige och för att barnets hälsa eller utveckling skadas på grund att barnet under utlandsvistelsen utsätts för eller utsätter sig själv för sådana

omständigheter som kan föranleda beslut om vård enligt LVU. De regler som finns i dagsläget om tillfälliga undantag från utreseförbudet, till exempel vid semesterresor med ett familjehem eller vid skolresor, ska omfatta även de nya grunderna för ett förbud. I promemorian föreslås även att en kunskapshöjande insats genomförs. Insatsen ska vara landsomfattande och avse både nu gällande regler och de förslagna reglerna om utvidgat tillämpningsområde för utreseförbudet.

Som skäl för förslaget anges att utlandsresor för att ett barn ska ingå äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse är en av de vanligare anledningarna till skadliga utlandsvistelser för barn. Det har dock framkommit att för barn skadliga utlandsvistelser förekommer i betydande omfattning även i andra fall. Exempel på detta är uppfostringsresor, som kan ha en koppling till hedersrelaterat våld och förtryck och där syftet kan vara att föräldrarna vill återta kontrollen över barnet för att upprätthålla familjens heder. Barnet kan placeras hos släktingar, på anstalt, institution eller på en skola, och kan där utsättas för olika former av bestraffningar och våld samt missa en del av sin skolgång. Det kan också handla om utlandsvistelser som syftar till att omvända hbtqi-personer eller genomföra oskuldskontroller, resor med koppling till terroristorganisationer eller utlandsvistelser där syftet är att undanhålla barnet från sociala myndigheter, exempelvis ett ingripande enligt LVU. Ytterligare exempel är utlandsvistelser där barnet själv utsätter sig för skadliga miljöer, till exempel genom att delta i allvarlig brottslighet eller missbruka narkotika. Risken för skadliga utlandsvistelser är betydligt större för barn som lever i en miljö med hedersrelaterat våld och förtryck, men det förekommer även utanför en hederskontext. Regler om utreseförbud bedöms vara ett bra verktyg för att hindra skadliga utlandsvistelser och i promemorian föreslås därför att utreseförbud bör kunna beslutas för fler typer av skadliga utlandsvistelser än vad som är fallet idag. Förbudet bör utformas generellt för att öka möjligheterna att skydda barn genom att inte riskera att utesluta situationer där det finns ett starkt behov av ett sådant skydd.

Ett utvidgat straffansvar för egenmäktighet med barn

I promemorian föreslås att straffansvaret för egenmäktighet med barn även ska omfatta fall där ett barn under 15 år förs bort eller undanhålls i syfte att hindra att ett beslut om vård eller omedelbart omhändertagande enligt LVU verkställs. Bakgrunden till detta är att det varje år förekommer ärenden där barn som är aktuella hos socialtjänsten förs utomlands i syfte att undvika sociala myndigheter. Det kan röra sig om barn som fått beslut om vård enligt LVU, men även om barn som är föremål för orosanmälan eller där ett beslut om vård eller omedelbart omhändertagande upplevs som nära förestående. Enligt nuvarande bestämmelser är straffansvaret begränsat till situationer där vården om barnet rent fysiskt har flyttats över från vårdnadshavarna, det vill säga att vården eller det omedelbara omhändertagandet har påbörjats. I promemorian anges att de regler som finns idag i LVU inte är fullt ut anpassade för att hantera situationen att ett barn förs utomlands i syfte att hindra att barnet får den vård som är beslutad. Det bedöms vara motiverat med straffansvar när ett barn förs utomlands för att undvika beslutad och behövlig vård.

Ett utreseförbud måste kunna upprätthållas effektivt

I promemorian föreslås även vissa åtgärder för att kunna upprätthålla utreseförbudet. Det föreslås att uppgifter om personer med utreseförbud ska registreras i Polismyndighetens efterlysningsregister, vilket syftar till att förhindra att barn med utreseförbud lämnar Schengenområdet vid resa från andra Schengenstater än Sverige. Detta ska underlätta möjligheten att hindra skadliga utlandsvistelser för barn som ålagts utreseförbud och som har

dubbelt eller utländskt medborgarskap. Utöver detta föreslås i promemorian att uppgifter om utreseförbud även fortsättningsvis bör registreras i passregistret trots att sådana uppgifter också finns i efterlysningsregistret samt att Polismyndigheten ska särskilt överväga att föra in en registrering i Schengens informationssystem (SIS) om det finns beslut om utreseförbud eller tillfälligt utreseförbud. I promemorian konstateras däremot att det inte finns tillräckligt skäl att införa regler om återkallelse av eller hinder mot att få nationellt identitetskort till följd av beslutet om utreseförbud, eftersom utgångspunkten idag är att någon utresekontroll inte genomförs vid resor till andra länder i Schengenområdet. Detta omfattar det område där nationellt identitetskort kan användas som resehandling. Vid en resa ut ur EU eller Schengenområdet krävs i princip ändå att personen kan uppvisa ett pass.

Vidare föreslås i promemorian att Migrationsverket ska ha tillgång till information om barn med utreseförbud och att socialnämnder och domstolar ska vara skyldiga att underrätta Migrationsverket om beslut som meddelats rörande utreseförbud som gäller utländska medborgare. Bakgrunden till detta är att Migrationsverket kan utfärda resehandlingar i form av resedokument och främlingspass. Det föreslås även att offentlighets- och sekretesslagen kompletteras med en bestämmelse som innebär att uppgifter om utreseförbud i efterlysningsregistret ska omfattas av ett sekretesskydd. Bakgrunden till detta är att det rör sig om uppgifter om barn och att utreseförbud avser att skydda barn från att drabbas av skadliga förhållanden, vilket innebär att det kan förekomma känsliga uppgifter om barnet och barnets förhållanden.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2023.

Remissinstansernas yttrande

Förslaget har skickats på remiss till arbetsmarknads- och socialnämnden, förskolenämnden och grundskolenämnden. Nedan redogörs sammanfattningsvis nämndernas yttrande. Yttrandena i sin helhet bifogas ärendet.

Arbetsmarknads- och socialnämnden

Arbetsmarknads- och socialnämnden instämmer i förslaget om ett utvidgat utreseförbud. Nämnden anser att det kommer att underlätta för samhället att skydda barn från skadliga utlandsvistelser oavsett syftet med resan. Den unge eller socialtjänsten känner inte alltid till syftet med en utlandsvistelse och i förbudets nuvarande form har socialtjänsten inte kunnat använda sig av åtgärden om konkreta underlag för påtaglig risk för just könsstympning och giftermål inte har kunnat beläggas. Informations- och dialoginsatser riktat till befolkningen behöver genomföras parallellt för att färre barn ska behöva hamna i en situation som leder till utreseförbud, och det är viktigt att lagändringen åtföljs av breda utbildningsinsatser till yrkesgrupper som möter unga. Nämnden är positiv till de föreslagna ändringarna i efterlysningsregistret och Schengens informationssystem samt till att socialtjänsten och domstolarna ska lämna uppgifter till Migrationsverket. Detta bedöms öka möjligheten att genomföra utreseförbuden. Nämnden instämmer även i förslaget att utöka straffansvaret kring egenmäktigt förfarande av barn vid ett beslutat omhändertagande. Det behöver dock övervägas om straffansvaret även bör gälla avseende barn över 15 år för att säkra att barn får behövlig vård oavsett ålder. Nämnden menar utöver detta att även om förslaget inte innebär stora förändringar så kommer det medföra administrativa kostnader som behöver finansieras. Nämnden anser slutligen att det är önskvärt att förändringen träder i kraft senast 1 maj eller 1 juni 2023, i stället

för det föreslagna datumet 1 juli 2023. Ett tidigare ikraftträdande skulle innebära större möjlighet att undvika att barn utsätts för skadliga utlandsresor under sommarlovet 2023.

I ärendet har (M) och (C) inkommit med ett gemensamt särskilt yttrande och (SD) inkommit med särskilda yttranden.

Förskolenämnden

Förskolenämnden ställer sig positiv till utredningens förslag om ett utvidgat utreseförbud för barn som riskerar att utsättas för skadliga utlandsvistelser. Nämnden delar bedömningen att förslaget är en godtagbar inskränkning av barns grundläggande fri- och rättigheter eftersom förslaget syftar till att upprätthålla andra fri- och rättigheter för barn, inte minst Barnkonventionen. Förskolenämnden ställer sig också positiv till att det utvidgade utreseförbudet ges en mer generell utformning och instämmer i bedömningen att socialnämnden på så vis får ett bättre verktyg för att skydda barn som riskerar att fara illa. Nämnden samverkar sedan tidigare med socialtjänsten avseende bland annat den i socialtjänstlagen stadgade anmälningsplikten vid oro för att barn som finns i förskoleverksamheten far illa eller riskerar att fara illa och ser nu positivt på att förutsättningarna för att upptäcka och förhindra att barn far illa i samband med utlandsvistelser förstärks.

Nämnden bedömer att kompetenshöjande insatser om de föreslagna reglerna kan ske inom ramen för ordinarie verksamhet. Kopplat till tidigare insatser för att öka medvetenheten om till exempel hedersnormer inom förskolan finns ett digert utbildningsmaterial att tillgå, som kan behöva kompletteras med frågan om utreseförbud för barn.

Grundskolenämnden

Grundskolenämnden ställer sig positiv till förslaget om ett utvidgat utreseförbud för barn som riskerar att föras bort eller fara illa under en skadlig utlandsvistelse och att skyddet för barns hälsa och utveckling förstärks ytterligare. Nämnden är positiv till att det utvidgade utreseförbudet ges en mer generell utformning, vilket skulle kunna innebära ett utökad skydd även för pojkar. I rollen som upptäckare av barn som riskerar att fara illa välkomnar grundskolenämnden fler verktyg för grundskoleförvaltningen att i samverkan med andra myndigheter kunna identifiera och skydda barn, vars hälsa och utveckling riskerar att skadas vid utlandsvistelse.

I ärendet har (M) och (C) inkommit med ett gemensamt särskilt yttrande.

Stadskontorets bedömning

I likhet med nämnderna ställer stadskontoret sig positiv till de föreslagna ändringarna. Stadskontoret vill särskilt framhålla att en mer generell utformning av förbudet kommer öka möjligheterna att skydda barn från skadliga utlandsvistelser vid fler situationer än i nuläget, vilket lyftes redan i Malmö stads remissvar vid utreseförbudets införande (STK-2019-362). Föreslagna ändringar som syftar att effektivt upprätthålla ett utreseförbud bedöms vara ändamålsenliga. Förslag till yttrande har tagits fram med beaktande av ovan samt remissinstansernas yttrande.

Stadskontorets förslag

Förslaget är att kommunstyrelsens arbetsutskott godkänner förslag till yttrande och skickar yttrandet till Socialdepartementet.

Ansvariga

Per-Erik Ebbeståhl Avdelningschef

Magdalena Bondeson Sektionschef

Andreas Norbrant Stadsdirektör